

TARİH 9. SINIF SINAV NOTLARI

TARİH NEDİR?

İnsan topluluklarının geçmişteki faaliyetlerini ve birbirleri olan ilişkilerini;

YER ve **ZAMAN** belirterek, **NEDEN – SONUÇ** ilişkisi içerisinde, **BELGELERE** dayalı olarak inceleyen ve **OBJEKTİF** bir şekilde inceleyip açıklayan bir bilim dalıdır.

TARİH BİLİMİNİN ÖZELLİKLERİ:

1. Geçmişte yaşanmış olayları inceler.
2. Deney ve gözlem yapılamaz.
3. Olayları neden – sonuç ilişkisi içerisinde inceler.
4. Belgelere dayalıdır.
5. Mutlak, kesin bir doğru yoktur.
6. Objektiftir.

TARİH BİLİMİNİN DİĞER BİLİM DALLARINDAN FARKLARI:

1. Fen Bilimlerinde olduğu gibi **deney ve gözlem metodundan yararlanamaz.**
2. Doğa bilimlerinin kesin yasalar, kuralları ve kanunları olmasına rağmen tarihte yoktur.
3. Özellikle Fen bilimlerinden ve bazı Sosyal bilimlerden ayrılan yönü **genellemeler yapılamamasıdır.**

KAYNAK

Tarihçi, deney ve gözlem yapma imkanına sahip olmadığı için geçmişi inceleme noktasında **kaynak** adı verilen tarihsel belgelerden ve buluntulardan yararlanırlar.

Kaynaklar;

Birincil elden kaynaklar ve **ikincil elden kaynaklar** olmak üzere ikiye ayrılır.

Birincil Elden Kaynak: Olayın yaşandığı döneme ait her türlü belge ve buluntulara denir.

ÖRNEK: Çanakkale Savaşına katılan bir askerin mektubu, Osmanlı Devleti'nden kalmış madeni paralar.

İkincil Elden Kaynak: Tarihte gerçekleşen bir olay hakkında, gerçekleştiği dönemden sonra oluşan veya birinci elden kaynaklar kullanarak derlenmiş ve oluşturulmuş eser, yapıtlara denir.

ÖRNEK: Günümüzdeki araştırmacıların Osmanlı Devleti hakkında yazmış olduğu eserler

KAYNAK TÜRLERİ:

1. **Sözlü Kaynaklar:** Destanlar, Mitoslar, Efsaneler, Hikayeler, Atasözleri...
2. **Yazılı Kaynaklar:** Kitabeler, Kanunlar, Fermanlar, Hatıralar, Paralar...
3. **Görsel ve İşitsel Kaynaklar:** Resimler, Minyatürler, Fotoğraflar, Filmler, Ses Kasetleri..
4. **Tarihi Kalıntılar:** Arkeolojik kalıntılar, Silahlar, Giysiler, Ev Eşyaları...

olmak üzere dört grupta sınıflandırılır.

TARİHE YARDIMCI BİLİMLER

Coğrafya: Yeryüzü ve iklim bilimidir. İnsan ve mekanın karşılıklı etkileşimini inceler.

Arkeoloji: Kazı bilimidir. Su ve toprak altındaki kalıntıları ortaya çıkarırlar.

Kronoloji: Zaman ve takvim bilimidir. Tarihi olaylar arasında bağlantı kurmamızı sağlar.

Nüvizmatik: Eski madeni paraları inceleyen bilim dalıdır.

Paleografya: Eski yazı ve alfabeleri inceleyen bilim dalıdır.

Epigrafya: Tarihi yapılar, anıtlar ve mezar taşları üzerindeki yazıları inceleyen bilim dalıdır.

Antropoloji: İnsan ırklarının kökenlerini ve özelliklerini inceleyen bilim dalıdır.

Heraldik: Armaları inceleyen bilim dalıdır.

Kimya: Karbon 14 denen bir metotla tarihi kalıntıların ve fosillerin yaşları öğrenilmesini sağlayan bilim dalıdır.

Filoloji: Dillerin tarihini ve gelişimini inceleyen bilim dalıdır.

Tarih öğrenmenin yararları

1. Tarih, insanın kendini tanıyıp bilmesini sağlar.
2. İnsana kendi özgün kimliğini oluşturmasında yardımcı olur.
3. Toplumun ortak ve kültürel değerlerini daha yakından anlayıp tanımayı sağlar.
4. Tarih, içerdiği bilgilerle insanların kültür seviyesini yükseltmeyi sağlar.
5. İnsanın algılama, araştırma, anlama, yorumlama ve muhakeme yapma gibi zihinsel becerilerini geliştirmeyi sağlar.
6. Günümüz dünyasını anlayabilmeyi sağlar.
7. Gelecekle ilgili gerçekçi ve akılcı planlar yapılmasını sağlar.

TARİH YAZIM ÇEŞİTLERİ

1. HİKAYECİ TARİH

- **Rivayetçi Tarih** olarakta adlandırılır.
- Temsilcisi Heredotos'dur.
- Bu tarih yazım çeşidinde tarihçi olayları duyduğu gibi aktarmıştır.
- Yer ve zaman belirtilmesine rağmen olaylar arasında neden – sonuç ilişkisi içerisinde verilmemiştir.
- İlk ortaya çıkan tarih yazım şeklidir.

2. ÖĞRETİCİ TARİH

- **Pragmatik Tarih** olarakta adlandırılır.
- Temsilcisi Thukyidides'dir.
- Bu tarih yazıcılığında amaç geçmişten ders çıkarmaktır.
- Olaylar liderler ve önemli şahsiyetlerin üzerinden anlatılır.

3. SOSYAL TARİH

Tarihe ait olayların tek bir neden ve olgu üzerinden değil, sosyal, siyasi, ekonomik, kültürel

bir çok etken dikkate alınarak anlaşılabilceğini savunan tarih yazım çeşididir.

4. ARAŞTIRMACI TARİH

- **Bilimsel Tarih** olarakta adlandırılır.
- 1800'lü yıllardan itibaren ortaya çıkmıştır.
- Bu yazımda tüm olaylar belgelere dayandırılır.
- Sebep – sonuç ilişkisi içerisinde tarafsız olarak incelenir.
- Olayların doğruluğu açısından güvenilirliği en fazla olan yazım şeklidir

OLAY VE OLGU KAVRAMLARI

OLAY: Tarihi süreç içerisinde tek tek meydana gelen kısa süreli gelişmelere **olay** denir.

ÖRNEK: Talas Savaşı, Osmanlı Devleti'nin Edirne'yi fethetmesi...

OLGU: Olayların sonuçları neticesinde ortaya çıkan uzun süreli gelişmelere **olgu** denir.

ÖRNEK: Türkler'in İslam Dinini kabul etmeye başlaması, Türkler'in Balkanlara yerleşmeye başlaması...

TAKVİM VE ZAMAN

Takvim; zamanı yıllara, aylara, haftalara, günlere bölme yöntemidir. İnsanlar zamanı bölerken ölçü aracı olarak **Güneş** ve **Ay'ı** kullanmışlardır. Ay yılı esaslı takvim **354** gün iken, güneş yılı esaslı takvim ise **365** gün **6** saat olarak hesaplanmıştır.

Ay takvimi ilk defa **Sümerler** tarafından hazırlanmıştır.

Güneş takvimi ilk defa **Mısırlılar** tarafından hazırlanmıştır.

Her toplum kendine özgü bir takvim oluştururken yaşamlarını en çok etkileyen olayı takvimlerinin başlangıcı olarak kabul etmişlerdir:

Örnek: İbraniler MÖ 3761'deki Yaradılış (Tekvin) yılını,

Yunanlılar ilk olimpiyat oyunlarının yapıldığı MÖ 776'yı,

Hristiyanlar Hz. İsa'nın doğumu olan 0 yılını,

Müslümanlar MS 622'de Hz. Muhammed'in Mekke'den Medine'ye hicretini takvimlerine başlangıç olarak esas almışlardır.

Tarihte Türklerin Kullandığı Takvimler

1. 12 Hayvanlı Türk Takvimi
2. Hicri Takvim
3. Celali Takvim
4. Rumi Takvim
5. Miladi Takvim

12 Hayvanlı Türk Takvimi:

- **Türkler'in kullandığı ilk takvimdir.**

- Güneş yılı esasına göre düzenlenmiştir.
- On iki yılda bir devir yapar.
- Yıllar hayvan adları ile gösterilir.
- Hangi tarihten beri kullanıldığı bilinmemekle birlikte **Köktürkler** ve **Uygurlar** tarafından kullanılmıştır.

Hicri Takvim:

- Türklerin **İslamiyet'i kabul ettikten sonra kullandığı** takvimdir.
- Bu takvimde **Hz. Muhammed'in hicret ettiği yıl (622), başlangıç** kabul edilmiştir
- Hz. Ömer Dönemi'nde oluşturulmuştur.
- Günümüzde İslam dünyası, dinî günleri hicri takvime göre belirlemektedir.

Celali Takvimi:

- Büyük Selçuklu Sultanı Celaleddin Melikşah'ın emriyle **Ömer Hayyam başkanlığında** kurulan bir heyet tarafından hazırlanmıştır.
- Güneş yılı esasına göre düzenlenmiştir.
- Başlangıç olarak **1079 yılı** kabul edilmiştir.
- **Ekonomik** işlerde kullanılmıştır

Rumi Takvimi:

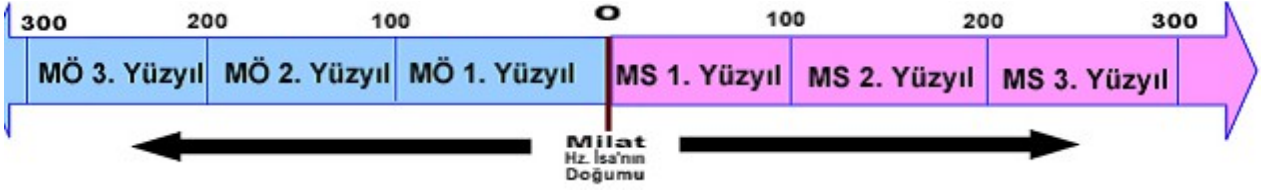
- Osmanlı Devleti'nde **ekonomik işlerin düzenlenmesi** amacıyla kullanılmıştır.
- **Güneş yılı** esasına göre düzenlenmiştir.
- 1839'dan itibaren mart ayı, mali yılbaşı olarak kabul edilmiştir.

Miladi Takvim:

- **Günümüzde dünyada en yaygın kullanılan** takvimdir. Bir yıl 365 gün 6 saattir.
- Başlangıcı, Hz. İsa'nın doğumundan bir hafta sonrası yani **1 Ocak'tır**
- Kökeni **Mısırlılara** dayanan bu takvimi Romalılar geliştirmiş ve Papa 13. Gregorius (Gregoryen) son şeklini vermiştir. Bu nedenle "**Gregoryen takvimi**" de denir.
- Ülkemizde 1 Ocak 1926'dan itibaren kullanılmaya başlanmıştır.

MİLAT

Tarihi olaylar anlatılırken kullanılan miladi takvimin başlangıcı milat adı verilen sıfırdır. Zaman çizgisinin solunda kalan yılların önüne Milattan Önce anlamına gelen MÖ. konulurken, sağında kalan yılların önüne ise Milattan Sonra anlamına gelen MS. Konulur. Ancak Milattan sonra anlamına gelen MS her zaman kullanılmayabilir.

YÜZYIL HESAPLAMALARI

Verilen tarih 1 veya 2 basamaklı ise daima 1.yüzyıldır. Henüz tam bir yüzyıl geçmemiştir.

MÖ 16-----1.Yüzyıl

MS 99-----1. Yüzyıl

MÖ 7-----1. Yüzyıl

MS 10-----1.Yüzyıl

Verilen tarih 3 basamaklı ise **ilk rakamına 1** eklenir.

MÖ 716 + 1 = 8.Yüzyıl

MS 918 + 1 = 10.Yüzyıl

Verilen tarih 4 veya daha fazla basamaklı ise **ilk iki sayısına 1** eklenir

MÖ 1453—15.Yüzyıl

MS 1999 + 1 = 20.Yüzyıl

Verilen yılın **hangi yarıda** olduğunu bulmak için yine **son iki rakama bakılır**. son iki rakamı 0 – 50 arasında **1. yarıyıl**; son iki rakamı 50 – 99 arasında olanlar **2. yarıyıl** içerisinde yer alır.

MS 1453 – 15. yüzyıl 2. yarısı

MS 2010 – 21. yüzyıl 1. yarısı

MS 1789 – 18. yüzyılın 2. yarısı

MS 920 – 10. yüzyılın 1. yarısı

2. ÜNİTE İNSANLIĞIN İLK DÖNEMLERİ

Geçmiş, yazının icadı dikkate alınarak ikiye ayrılmıştır. Yazının icadından önceki çağlar için “**tarih öncesi çağlar**” terimi kullanılırken, yazının icadından sonraki dönemler için “**tarihi çağlar**” tanımı kullanılır.

Yazının icadından önceki dönemler hakkında bilgilenmemizi sağlayan en önemli tarihe yardımcı bilim dalı **arkeolojidir**.

“Tarih Öncesi Çağlar” **Taş** ve **Maden** devri olmak üzere iki kısma ayrılmıştır.

Tarih Öncesi Çağların başlama ve bitiş bölgeleri bölgelere farklılıklar göstermiştir. Örneğin; Anadolu'da Bakır Çağı yaşanırken, Avrupa'da Yeni Taş Çağı yaşanmaktadır.

Taş Devri

- Eski Taş Çağı (Paleolitik) – MÖ 2.5 Milyon – MÖ 16 bin
- Orta Taş Çağı (Mezolitik) – MÖ 16 bin – MÖ 9 bin
- Yeni Taş Çağı (Neolitik) – MÖ 8500 – MÖ 5800

Maden Devri

- Bakır Çağı (Kalkolitik)
- Tunç Çağı
- Demir Çağı

Bereketli Hilal :

- Günümüzden 12. bin yıl önce Anadolu'nun güneydoğusunda ve Mezopotamya'da ilk yerleşik yerleşmeler ortaya çıkmıştır.
- Bereketli Hilal olarak adlandırılan bu coğrafyada iklim giderek insan yaşamına uygun gelmiş ve bu bölgede nüfus artmaya başlamıştır.
- Bereketli Hilalin içerisine aldığı ülkeler günümüzde **Türkiye, Irak, Ürdün, Suriye**dir.

Bereketli Hilal

İLK İNSANLARIN HAYAT TARZI VE GEÇİM KAYNAKLARI

ESKİ TAŞ ÇAĞI

- İnsanlık tarihinin en uzun dönemidir.
- Bu dönemde insanlar ilk olarak avcı – besin toplayıcılığına dayanan hayat tarzında yaşadılar.
- Bu dönemde iklimin oldukça sert bir şekilde olması nedeni ile mağara ve ağaç kovuklarında yaşadılar.
- Bu dönemde yontularak sivriltilen taşlar sopaların ucuna takılarak avcılıkta kullanıldığı gibi, bıçak ve balta olarak da kullanıldı.
- İnsanlar beslenme, barınma gibi ihtiyaçlarını gidermenin yanında sanatı da keşfettiler. Özellikle günlük hayatta gördükleri veya yaşadıkları olayları mağara duvarlarına çizerek ilk sanatsal ürünleri ortaya koydular.
- Eski Taş Çağına örnek olarak ülkemizdeki yerleşim yerleri;

Yarımburgaz Mağarası – **Anadolunun Bilinen En Eski Yerleşmesi**

Karain Mağarası

ORTA TAŞ ÇAĞI

- İklim koşulları nispeten elverişli hale gelmiştir.
- Bu dönemin sonlarında “ateş” bulunmuş ve kontrol altına alınmıştır. Ateşin kontrol altına alınması ile ısınma, aydınlanma sorunlar giderilmiş, ayrıca ateş besinlerin pişirilmesi, haberleşme gibi durumlarda da kullanılmıştır.
- Çakmak taşından “mikrolit” denen küçük aletler yapılmıştır.

AVCILIK – TOPLAYICILIKTAN ÜRETİCİLİĞE

YENİ TAŞ ÇAĞI

- İnsanlar bu dönemde havaların ısınması ile mağaralardan çıkmış, kulübe tarzı yapılar inşa etmiştir.
- İlerleyen süreçte ilk kez **tarımsal faaliyetlere** başladılar.
- Ancak bu dönemde avcılık – besin toplayıcılık tamamen bırakılmamış, devam etmiştir.
- İnsanoğlu ilk olarak doğada kendiliğinden yetişen **buğday, arpa, çavdar, mercimek** gibi

yabani tahılları ıslah etmiş ve tarımsal faaliyetlere başlamıştır

- Tarıma geçişle birlikte keçi, koyun, sığır, domuz, at, köpek gibi hayvanlar evcilleştirilmiş ve bu hayvanların etinden, sütünden, derisinden yararlandılar. (**İlk evcilleştirilen hayvan köpek**)
- Bu dönemde özellikle tarıma geçiş ile nüfus artmaya başlamıştır. Nüfusun artışı ile ilk köy yerleşmeleri kurulmaya başlanmış oldu.
- Ayrıca insanlar kilden kaplar yaparak, seramik sanatının ortaya çıkmasını sağladılar.
- **Takas** denilen ürün değişimi ilk defa Yeni Taş Çağı'nda ortaya çıktı.

Yeni Taş Çağına örnek olarak ülkemizdeki önemli yerleşme yerleri:

Çayönü (Diyarbakır) : **Anadolu'daki İlk Köy Tarzı Yerleşim Örneği**

Çatalhöyük (Konya) : **Anadolu'daki İlk Kent Yerleşim Örneği**

Göbeklitepe (Şanlıurfa) : **En Eski Dini Yerleşim Merkezi**